

Впровадження національного еталона Універсальної десяткової класифікації: підсумки роботи за 2009 рік і плани на 2010 рік

Юлія Скора,
завідувач відділу
класифікаційних систем
Книжкової палати України

Підсумки роботи за 2009 рік

Упродовж 2009 року відділ класифікаційних систем Книжкової палати України здійснював моніторинг застосування Універсальної десяткової класифікації (УДК) бібліотеками України. Такий захід реалізовувався з метою визначення потреби в УДК, створення електронної бази даних бібліотек-користувачів УДК в Україні, подання пропозицій щодо випуску і розповсюдження видань УДК, а також для визначення кола потенційних слухачів навчальних семінарів, які проводить Книжкова палата України.

Поштовхом і однією з причин необхідності здійснення моніторингу стало те, що після випуску в 2008 році перших чотирьох книг другого видання УДК (перша книга — *"Універсальна десяткова класифікація (УДК). Допоміжні таблиці"*; друга книга — *"Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки"*; третя книга — *"Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 5, 60, 61 Математика та природничі науки. Біотехнологія. Медичні науки"*; четверта книга — *"Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 62 Машинобудування. Техніка в цілому"*) за програмою "Українська книга" не всі бібліотеки, які використовують УДК для систематизації своїх фондів, отримали видання УДК. Саме тому виникла гостра необхідність створення електронної бази даних, де будуть враховані, насамперед, бібліотеки, в яких УДК є основною класифікаційною системою і які потребують її для щоденної роботи.

Моніторинг застосування УДК бібліотеками України здійснювався у декілька етапів:

- розроблення анкети для опитування, яка містить основні відомості про бібліотеку, інформацію щодо бібліотечного фонду і застосування класифікаційних систем, а також щодо отримання видань УДК;
- підготування форми замовлень на таблиці УДК другого видання. Замовлення приймались окремо на першу—четверту (додатковий тираж за рахунок коштів замовників) і п'яту—сьому книги УДК. Щодо останніх, то замовлення на них приймались для подання пропозицій у Держкомтелерадіо України з розповсюдження видань, запланованих до випуску в 2009 році за програмою "Українська книга";
- інформування бібліотек про здійснення моніторингу. Інформування відбувалось за допомогою розміщення оголошень у журналі "Вісник Книжкової палати" і на веб-сайті Книжкової палати України (<http://www.ukrbook.net>), а також за допомогою розсилання листів-повідомлень електронною і звичайною поштою. Загалом було розіслано понад 600 листів;
- збирання заповнених бібліотеками анкет і форм замовлень, їхнє опрацювання;
- складання списку замовлень на друге видання таблиць УДК (перша—сьома книги);
- створення електронної бази даних організацій-користувачів УДК в Україні.

Під час здійснення моніторингу фахівці відділу зіштовхнулись з рядом проблем, які завадили охопити всі бібліотечні мережі України та зібрати необхідні дані (наприклад, брак коштів Книжкової палати для достатнього інформування бібліотек, відсутність технічного забезпечення у деяких бібліотеках і неможливість через це контактувати з ними електронними засобами обміну інформацією), тому зібрана інформація потребує подальшого опрацювання й уточнення. Варто зазначити й те, що не всі бібліотеки виявились

зацікавленими у проведенні опитування, і тому деякі відомості про них залишаються нез'ясованими.

Кількість зібраних замовлень на видання УДК наведено в табл. 1.

Таблиця 1

№ книги УДК	Кількість замовлених примірників	
Додатковий тираж	1	120
	2	116
	3	123
	4	111
Тираж за програмою "Українська книга"	5	534
	6	515
	7	514

Питання щодо фінансування випуску п'ятої—сьомої книг УДК, видання яких було заплановано на 2009 рік за програмою "Українська книга", залишається невирішеним. Щодо замовлень для випуску додаткового тиражу першої—четвертої книг УДК, то зібрана кількість не дає підстав для друкування тиражу, оскільки такий малий наклад призведе до значного підвищення вартості видань.

Аналіз застосування УДК бібліотеками України показав, що, насамперед, УДК потребують ті, які підпорядковані Міністерству освіти і науки України (близько 45% серед опитаних, що належать до різних відомств і міністерств). Окрім цього, більшість респондентів бібліотек (згідно з понад 120 надісланими анкетами) використовують УДК як основну класифікаційну систему. Стан застосування УДК опитаними бібліотеками наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Застосування УДК для систематизації фонду бібліотеки	Так	66,7%
	Частково	15,6%
	Ні	2,8%
	Планує	0,7%

За результатами анкетування складено електронну базу даних користувачів УДК в Україні, куди увійшли як організації, що систематизують фонди тільки за допомогою УДК, так і ті, що використовують УДК частково. На нинішньому етапі база даних налічує близько 800 записів про установи-користувачі УДК.

Плани на 2010 рік

Досі будь-які точні відомості щодо застосування УДК бібліотеками України відсутні, тому актуалізація електронної бази даних тих, які застосовують УДК, в Україні триватиме й надалі. Звертаємось до користувачів з проханням повідомляти нам інформацію*, необхідну для внесення в базу даних:

- 1. Повна назва бібліотеки (організації).**
- 2. Контактні дані (поштова адреса, e-mail, тел., факс).**
- 3. Форма власності організації (державна / приватна / комунальна).**
- 4. Міністерство (відомство), до сфери управління якого належить організація (бібліотека).**
- 5. Чи застосовується УДК для систематизації документів (так / частково / ні)?**
- 6. Яке видання УДК використовується (українське / російське / радянське)?**
- 7. З якого року застосовується УДК?**
- 8. Які класи / розділи УДК використовуються для систематизації документів?**
- 9. Яка кількісна характеристика фонду бібліотеки (одиниць зберігання)?**

Електронна база даних організацій-користувачів УДК дасть змогу Книжковій палаті не лише визначити потребу в УДК, а й проводити навчальні й тематичні семінари і без-

* Інформацію надсилати до відділу класифікаційних систем Книжкової палати України: просп. Юрія Гагаріна, 27, м. Київ-94, 02660. E-mail: udc@ukrbook.net. Тел.: (44)292-01-84 (114 внутрішній). Факс: (44)292-00-54.

посередньо взаємодіяти з бібліотеками, надаючи їм найновішу інформацію про здійснені та заплановані зміни в таблицях, а також обговорювати можливі проекти змін і доповнень, які подаватимуться на розгляд і експертизу в Консорціум УДК у Гаазі (Нідерланди).

З метою забезпечення бібліотек примірниками другого видання та для сприяння впровадженню національного еталона УДК Книжковою палатою України було вирішено випустити аналог другого видання таблиць УДК на електронному носії (CD-ROM) у форматі PDF. Диск міститиме вісім книг:

- "Універсальна десяткова класифікація (УДК). Допоміжні таблиці";
- "Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки";
- "Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 5, 60, 61 Математика та природничі науки. Біотехнологія. Медичні науки";
- "Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 62 Машинобудування. Техніка в цілому";
- "Універсальна десяткова класифікація (УДК). 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка: основні ділення. Основна таблиця: 63/65 Сільське, лісове, рибне та мисливське господарство. Комунально-побутове господарство. Організація виробництва, торгівлі, транспорту, зв'язку, поліграфії. Бухгалтерія. Реклама";
- "Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 66/69 Хімічна технологія. Хімічна промисловість. Різні галузі промисловості та ремесла. Будівельна промисловість";
- "Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця: 7/9 Мистецтво. Ігри. Спорт. Мовознавство. Художня література. Літературознавство. Географія. Історія";
- "Універсальна десяткова класифікація (УДК). Алфавітно-предметний покажчик (зведений)".

Випуск та розповсюдження видань на електронному носії заплановано на 2010 рік і здійснюватимуться вони за рахунок замовників. Замовлення прийматимуться відділом класифікаційних систем.

Випуск електронного аналогу друкованих видань УДК значно скоротить витрати часу та коштів, сприятиме впровадженню національного еталона УДК, прискорить забезпечення користувачів актуалізованими і вдосконаленими таблицями УДК, а також полегшить процес пошуку необхідних понять та індексів, оскільки здійснюватиметься автоматизованим, а не ручним способом.

Окрім вже згаданих напрямів діяльності, у 2010 році Книжковою палатою України буде розпочато розроблення електронної бази даних УДК у рамках проекту "Створення електронного еталона Універсальної десятикової класифікації українською мовою". Проект передбачає розроблення і впровадження в бібліотеках України національного електронного еталона УДК як самостійного оновлюваного програмного продукту, який не залежатиме від версії операційної системи та бібліографічного програмного забезпечення користувача, а також створення спеціалізованого веб-порталу "Універсальна десяткова класифікація (УДК) в Україні", через який здійснюватиметься оперативне оновлення баз даних користувачів. На порталі будуть розміщені інструктивно-методичні матеріали, новини, діятиме оперативна допомога "Запитання—відповіді".

Електронний національний еталон УДК дасть змогу покращити якість процесу систематизації видань за найпоширенішою міжнародною класифікаційною системою, якою є УДК. До того ж, структурна побудова електронного еталона УДК передбачатиме функціонування самонавчальної системи, що сприятиме підвищенню рівня кваліфікації систематизаторів.